

KUMELA - LASIMAALAAMOSTA TEHTAAKSI

Rautatiepysäkki kasvaa kaupungiksi

Helsinki-Hämeenlinna-rautatien valmistuminen vuonna 1862 ja Riihimäki-Pietari-radnan avaus vuonna 1870 vaikuttivat vahvasti kaupungin syntyyn. Lähes asumattomalla Hausjärven takamaalla oleva pysäkki sai nimekseen Riihimäki.

Vuonna 1919 Riihimäestä muodostettiin taajaväkinen yhdyskunta, jolla oli oma valtuusto ja oikeus asettaa virkamiehiä ja toimikuntia. Vuonna 1922 perustettiin Riihimäen kauppa, josta tuli kaupunki vuonna 1960.

Riihimäki tunnetaan lasistaan

Riihimäellä 1900-luvulla toiminut lasiteollisuus synnytti käsitteen Riihimäen lasista. Riihimäkeä kutsuttiin 1960-luvulla kristallikaupungiksi, sillä lasiteollisuus oli kaupungin tärkein toimiala. 1990 toimintansa lopettaneesta Riihimäen Lasista ja 1985 lopettaneesta Kumelan lasitehtaasta on vielä jäljellä vanha tehdasmiljö hyttikortteleineen.

LASINJALOSTAMO TOIVO KUMELA

Kumelan lasitehtaan perustajien isä Karl Kumén kasvoi Pusulassa lähellä Ariman lasitehdasta, jossa hän oppi ammatin pullolasinpuhaltajana 1890-luvun alussa. Sen ajan lasitehtaissa oli säännöllisesti seisokkeja, kun lasiuuneja piti korjata tai kun lasin menekki oli ollut huonoa. Lasinpuhaltajat liikkuivatkin tehtaalta toiselle työn perässä kulkien. Niin Karl Kuménkin muutti Arimalta Laatokan rannalla toimineelle Pitkärannan tehtaalle ja sieltä myöhemmin Karhulan lasitehtaalle, missä perheen lapsen syntyivät.

Kun Oy Riihimäki perustettiin vuonna 1910, muutti myös Kuménin perhe Riihimäelle. Aikanaan aloittivat myös pojat Toivo, Ilmari ja Oiva työt lasitehtaalla. Jo poikien isällä oli toive perustaa oma tehdas, minkä Toivo sitten toteutti jätettyään työnsä isolla lasilla.

Lasinjalostamo Toivo Kumela - niminen maalaamo aloitti toimintansa vuonna 1933 aluksi veljesten isän kotitalon yläkerrassa. Seuraavana vuonna aloittivat myös veljet Ilmari ja Oiva työt maalaamossa. Toiminta laajeni ja tarvittiin lisätilaa sekä lisää työväkeä, ja jo keväällä 1934 valmistui uusi rakennus maalaamon, kaivertamon sekä särmäämön tiloiksi. Vuonna 1935 muuttivat veljekset sukunimensä Kuménista Kumelaksi.

Raaka-lasi ostettiin aluksi muilta tehtailta, pääosin Ryttylästä, ja myynnistä vastasi Toivo Kumela. Kun Riihimäen Lasi osti Ryttylän Lasitehtaan, joutuivat Kumelat kerralla ostamaan raakalasia niin suuren varaston, että se riitti oman puhaltimon tuotannon alkuun.

OSAKEYHTIÖ KUMELA

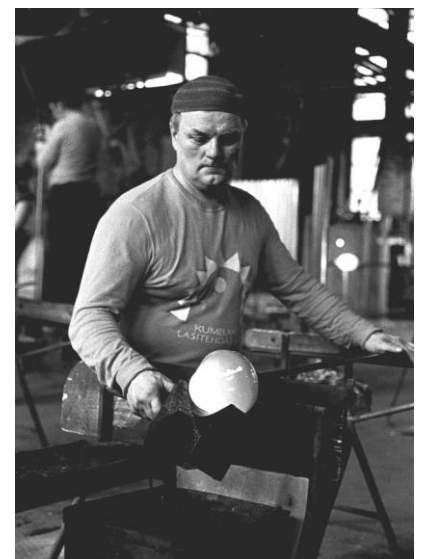
Lasinmaalaamon nimi muutettiin Osakeyhtiö Kumelaksi loppuvuodesta 1936, ja uuden yhtiön toimitusjohtajaksi valittiin Toivo Kumela. Syyskuussa 1937 päästiin uudessa hytissä kokeilemaan lasin sulatusta 2-upokkaisessa uunissa, mutta kesti aikansa ennen kuin lasista saatiin hyvälaatuista. Lasi sulatettiin iltapäivästä yön yli, joten erityisesti loppupäivästä oli työnteko tuskallisen kuumaa matalassa hytissä. Rakennukseen tehtiinkin myöhemmin toinen kerros. Tämän suuri-ikkunaisen vanhan hytin moni kaupunkilainen muistaneekin tehtaan viimeisiltä toimintavuosilta kauniina ja valoisaan tehtaanmyymälänä.

Talvisodan alkaessa tehtaalla työskenteli 90 henkeä, mutta tuotanto jouduttiin sodan vuoksi pysäyttämään, jatkamaan päästiin taas syksyllä 1940. Jatkosodan alettua joutui suuri osa miehistä rintamalle, ja kun puhaltamaan ei pystytty, tehtaalla kehiteltiin muita tuotteita, kuten puurasioita, tarjottimia sekä valaisimia. Myöhemmin saatiin työhön 18 venäläistä sotavankia, joista 14 oli ollut lasialalla. Näiden sotavankien avulla saatiin tehdas taas käyntiin. Lasinpuhaltajakerhon kotisivuilla osoitteessa www.lasinpuhaltajat.fi voit kuunnella työntekijöiden muistoja sotavangeista ja työnteosta Kumelassa.

Sodan jälkeen oli kaikesta pulaa ja kaikki meni kaupaksi. Teollisuus eli nousukautta, ja heti sodan jälkeen veljekset päättivät rakentaa uuden tehtaan ja aloittaa koneellisen pullootuotannon. Vuoden 1948 elokuussa oli uusi rakennus valmis ja pullootuotanto päästiin aloittamaan. Pullopuolen vannauunissa sulatettiin päivässä noin 3 tn lasia, mistä päivässä valmistettiin puoliautomaattikoneilla jopa 20 000 pulloa.

Asuntopula vaivasi vielä koko maata, ja Kumela rakennuttikin tehtaan lähistölle 3 asuntaloa työntekijöilleen. Työntekijöitä oli vuosikymmenen lopulla pullootuotannon käynnistyttyä keskimäärin 150 henkeä, mutta määrä putosi merkittävästi, kun pullootuotanto loppui vuonna 1960. Kumela järjesti työntekijöille sekä heidän perheilleen myös vapaa-ajan toimintaa. Tehdas tuki palloilulajeja, hiihtoa ja yleisurheilua, ja Kumelan väki menestyi niin pesäpallopuulaakissa kuin puulaakihiihdoissakin. Lapsille järjestettiin kevättalvisin laskiaiskarnevaalit, joissa oli paljon hauskaa ohjelmaa, mm. napakelkan vauhdikasta kyytiä. Kumelassa oli myös oma soittokunta vuodesta 1946 alkuunpanijanaan Toivo Kumela, jonka isä oli jo Karhulan aikana harrastanut musiikkia monipuolisesti.

Pullootuotannon päätyttyä tehtaasta tuli uudelleen käsityövaltainen yritys. Tuotannon alkuaikoina määritteli Toivo Kumela maalaamisen ja kaivertamisen linjat, ja myöhemmin tehtävästä vastasi Ilmari Kumela. Ajan mittaan suunnittelijoiksi tuli ulkopuolisia taiteilijoita, joista ensimmäisiä oli mm. Maija Karlsson. Kumelan hiontamallit ja työn jälki on helposti tunnistettavaa, hiontatöistään tunnetaan Toivo Karjalainen, Sulo Tommola sekä maan parhaisiin kaivertajiin kuuluva Erkki Käppi. Armando Jacobino, Kai Blomqvist ja Sirkku Kumela-Lehtonen ovat tehtaan taiteilijoita. Puhaltajista on erityisesti mainittava lasinpuhaltajamestari Veikko Pekkola. Lasinpuhaltajakerhon jäsenistä Pertti Meriläinen, Matti Haapaniemi ja Tapio Ojanen ovat olleet myös Kumelan tehtaan lasinpuhaltajia.

Lasinpuhaltajamestari Veikko Pekkola

Oy Kumela tunnetaan erityisesti maalatusta lasistaan. Toimintansa vuonna 1937 aloittanut tehdas joutui taloudellisiin vaikeuksiin 1970-luvun lopulla, ja vuonna 1976 Kumelan suku joutui myymään tehtaansa ylivoimaisten vaikeuksien vuoksi.

Oy Kumelan henkilöstö 1977

KUMELAN LASITEHDAS OY

Kumelan osti syyskuussa 1976 Humppilan Lasitehdas Oy, jolloin myös entinen johto luopui tehtävistään. Henkilökuntaa tehtaalla oli tässä vaiheessa 87 henkeä. Uusi omistaja ryhtyi parantamaan tuotannon kannattavuutta monin tavoin. Alkuperäisestä hytistä tuli kesällä 1977 myynti- ja näyttelytila. Tehtaalle tilattiin myös uusi jäähdytysuuni, järkipäristettiin materiaalikulua ja parannettiin olennaisesti valaistusolosuhteita.

Suurista ponnistuksista huolimatta kannattavuus ei noussut riittävästi, joten useiden vaiheiden jälkeen jouduttiin tuotanto keskeyttämään ison uunin korjaamisen ajaksi, samalla päätettiin ettei muita uuneja enää oteta käyttöön. Taiteilijoina jatkoivat Sirkku Kumela-Lehtonen ja Kai Blomqvist, lisäksi Humppilan taiteilijat ryhtyivät suunnittelemaan Kumelan mallistoa. Tehtaalla ryhdyttiin puhaltamisen ohella tekemään lasia myös uudella keskipakoisvalumenetelmällä. Suuret ponnistukset tuotannon saamiseksi kannattavaksi eivät olleet riittäneet, ja tehdas ajautui konkurssiin vuonna 1981.

Koska tehtaaseen oli sijoitettu jo merkittävän määrä rahaa, käynnistettiin se kuitenkin uudestaan seuraavana vuonna. Myös kristallituotanto käynnistettiin, mutta menekki oli vähäistä. Uusi omistaja ei onnistunut tekemään tehtaasta kannattavaa, joten se joutui uudelleen konkurssiin vuonna 1985. Lähes 50 vuotta toimineen tehtaan historiaan mahtuvat moninaiset muutokset heijastelevat niin suomalaisen yhteiskunnan kehitystä kuin lasiteollisuudessakin vastaavana aikana tapahtuneita monia muutoksia.

Lähteet: Aimo Löfberg: Kumelan Lasitehdas Oy 1937-1977

Suomen lasimuseo: Oy Kumela, Lasinmaalaamosta tehtaaksi

Riihimäen kaupunki